TDAU

2026-YIL, APREL. №4-SON

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

АГРОБИЗНЕС, НАУКА И ТЕХНОЛОГИИ

AGRIBUSINESS, SCIENCE AND TECHNOLOGY

ILMIY - AMALIY ELEKTRON JURNAL

№ 083688

Platform & workflow by OJS / PKP

ISSN: 3060-5245

TOSHKENT - 2026

BOSH MUHARRIR
Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.
Bosh muharrir oʻrinbosarlari:
Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Farmonov Toʻlqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.
Muharrir:
Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.
Tahrir hay’atining xalqaro a’zolari:
Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozogʻiston davlat texnologiya universiteti)
Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)
Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)
Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xoʻjaligini rivojlantirish instituti (IAMO))
Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)
Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)
Tahrir hay’ati:
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:
Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;
Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;
Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;
Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;
Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;
Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;
Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;
Achilov Mashrab Ulugʻbekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;
Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Yangiboyev Dilshod Gʻulomovich – i.f.f.d. (PhD);
Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;
Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Roziqov Jahongir Mustaqim oʻgʻli – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari:
Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);
Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);
Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);
Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);
Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;
Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Eshonqulov Jamoliddin Saporboy oʻgʻli – q.x.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;
Atabayev Ma’ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;
Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);
Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;
Elboboyev Abdugʻani Shuxrat oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Muxammadov Yoʻldoshbek Akmal oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS
Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA’LUMOTLAR
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet koʻchasi, 2-uy.
Jurnalning telegram manzili:
t.me/agrobiznes_elektronjurnal
E-mail: licht-1989@mail.ru
Jurnalning rasmiy sayti:
https://www.agrobiznesjournal.uz
Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma’lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari boʻyicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari boʻyicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar roʻyxati”ga kiritilgan.

Elektron nashr, 941 sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil, 30-aprelda ruxsat etildi.

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xoʻjaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat koʻrsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati.

06.00.00 – QISHLOQ XOʻJALIGI FANLARI

06.01.01 – Umumiy dehqonchilik. Paxtachilik
06.01.02 – Melioratsiya va sugʻorma dehqonchilik
06.01.03 – Agrotuproqshunoslik va agrofizika
06.01.05 – Seleksiya va urugʻchilik
06.01.06 – Sabzavotchilik
06.01.07 – Mevachilik va uzumchilik
06.01.08 – Oʻsimlikshunoslik
06.01.09 – Oʻsimliklarni himoya qilish
06.01.11 – Qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash
06.02.02 – Qishloq xoʻjaligi hayvonlarini oziqlantirish va ozuqa tayyorlash texnologiyasi
06.02.03 – Xususiy zootexniya. Chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish texnologiyasi
06.03.01 – Oʻrmon ekinlari. Seleksiya, urugʻchilik va shaharlarni koʻkalamzorlashtirish. Oʻrmonlar agromelioratsiyasi va himoya oʻrmonlarini barpo etish, Dorivor oʻsimliklar introduksiyasi, yetishtirish texnologiyasi va agrofarmekologiyasi.

M U N D A R I J A

IQTISODIYOT FANLARI

OCHILOV ILHOM SAYITQULOVICH, IKROMOV ZIYODILLA DILSHOD O‘G‘LI
Qishloq xo‘jaligida raqamli transformatsiya jarayonlari orqali samaradorlikni oshirish mexanizmlari……………………………………………………………………………...15
MEXMONALIYEV ULUG‘BEK ERKINJON O‘G‘LI
Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida korxonalarda ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish yo‘llari..22
RO‘ZIBOYEVA MUSHTARIY OTABEK QIZI
Mintaqalararo iqtisodiy tafovutlarni aniqlash va ularning dinamikasini baholash usullari…………………………………………………………………………..……………33
КУРПАЯНИДИ КОНСТАНТИН ИВАНОВИЧ
Экономические перспективы интеграции искусственного интеллекта в промышленность Узбекистана…………………………………………………………...43
SAYITQULOV JAHONGIR ILHOMOVICH
Bank faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalar ta‘sirining ekonometrik tahlili……………………………………………………………………………...52
NORBOYEVA SHAHNOZA AKBAR QIZI
Tijorat banklarida risk boshqaruvi tizimini takomillashtirish………………………...60
ZOIROV G‘OLIBJON TOSHTEMIR O‘G‘LI
Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy salohiyatini integral indekslar asosida baholash va tahlil qilish ....……..69
SHOKIROV OYBEK SHOKIR O‘G‘LI, XALIMOV JAVLONBEK SHAHRIYOROVICH
Ziyorat turizmi destinatsiyalarida raqamli texnologiyalar foydalanish………..…..76
УСМАНОВА ДИЛАФРУЗ КАРШИЕВНА, БОЗОРОВА ФАРАНГИЗ ШЕРЗОД КИЗИ
Платформенные решения в продвижении национального туризма…………86
ALLAYOROVA DILDORA JAVLONBEK QIZI
Quyi Amudaryo iqtisodiy rayonida galenteriya mahsulotlari ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish istiqbollari……………………………………………………………………….96
XUDOYAROV LOCHINBEK BAHROMOVICH
Raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sifatini boshqarish amaliyoti………....108

ABLAKULOVA SHAXNOZA G‘AYRAT QIZI, G‘ANIYEV IBRAGIM MAMADIYEVICH
Restoran xo‘jaligida sun’iy intellekt yordamida hisob yuritish va narx belgilash……………………………………………………………………………………….116
QURBANOV FERUZ BAXRAMOVICH
Opportunities for applying the experience of developed countries in increasing the export potential of the region…………………………………………………………....125
MELIBOYEV IBROXIM
Ta’lim xizmatlari bozorida oliy ta’lim tashkilotlarining innovatsion salohiyatini oshirish mexanizmlari………………………………………………………...………….....136
AZIZTAYEVA FERUZA ALPOMISHEVNA
Moliyaviy savodxonlik va aholi farovonligi o‘rtasidagi bog‘liqlik………………..…..147
ABDUXALILOV BOBURJON ZUXRIDIN O‘G‘LI
IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirishning nazariy asoslari……………………………………………………………………………………………....154
ТАТЬЯНА СОХРАННАЯ
Ведение переговоров как компетенция современного предпринимателя………………………………………………………………………………….160
ABDURAXMONOVA MUNISA
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya xizmatlarini rivojlantirish: xorijiy tajriba va O‘zbekiston uchun institutsional mexanizmlar……………….…..166
QALANDAROVA GULSHODA NAZIRJON QIZI
Sanoat korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o‘sishini ta’minlash………………………………………………………………….173
UMAROV TURSUNBOY SAYFIDIN O‘G‘LI
Qurilish sanoati korxonalari va qurilish materiallarini ishlab chiqarish hamda ulardan samarali foydalanishda xorij tajribalari………………………………………….181
TADJIYEV ABDUSAME ABDUHAMIDOVICH
Paxta-g‘alla va meva-sabzavot yetishtiruvchi fermer xo‘jaliklarida institutsional muhitning qiyosiy tahlili……………………………………………………………………...187
NAURIZBAEV ALIAKBAR RUSTAMOVICH
Turizm samaradorligini oshirishning ichki zaxiralaridan foydalanish va takomillashtirish………………………………………………………………………………....193
JURAYEVA SAFARGUL
Hudud iqtisodiyotida diversifikatsiya darajasi va uning bandlikka ta’siri (Surxondaryo viloyati misolida)…………………………………………………………….200

KARIMOVA MARJONA ZAFAR QIZI
Raqamli marketing transformatsiyasini optimallashtirishda matematika va iqtisodiy modellarning integratsiyasi……………………………………………………….....209
MATYOQUBOV ARSLONBEK G'AYRAT O'G'LI
Mintaqada eksport salohiyatidan samarali foydalanishning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri (Xorazm viloyati misolida)…………………………………………………………….214
RAHMONOV FAXRIDDIN
Korxona samaradorligini oshirishda inson kapitalining roli: zamonaviy yondashuvlar…………………………………………………………………………………..…223
URMANOVA UMIDA XAKIMDJANOVNA, XAKIMOVA SEVARA
Hududlarda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali bandlikni oshirish yo'llari...229
MURODOV NURIDDIN NEMAT O'G'LI
Mahalliylashtirish va korporatsion jarayonlarni boshqarish bo'yicha sharq davlatlarning ilg'or tajribalari…………………………………………………………….....239
TUXTAYEV AKOBIRJON HAKIMOVICH
Iqtisodiyotning asosiy tarmoqlariga xorijiy investisiyalarni jalb etishni rag'batlantirish mexanizmi va instrumentlarini samaradorligini oshirish…......247
XIDIROV XURSHID JAMSHID O'G'LI
Qashqadaryo viloyatida CIMI, YAIM, investitsiya va bandlik ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ekonometrik tahlil qilish……………………….…..256
SHOYIMOV ADIZ SADREDINOVICH
To'qimachilik tarmog'ini barqaror rivojlantirishning xorij tajribalari va ulardan foydalanish imkoniyatlari……………………………………………………………….....263
OTABEKOV JAVDOD NURULLA O'G'LI
Chorvachilik tarmog'ida go'sht yetishtirish hajmini oshirishning omilli tahlili va prognoz ko'rsatkichlari……………………………………………………………………....274
KARIMOV INOMJON ORTIKBOYEVICH, SHARIPOVA ZULFIZAR KAMOL QIZI
Rivojlangan davlatlarda ko'chmas mulk bozorini tartibga solish mexanizmlari………………………………………………………………………………….....281
RAHMONOVA TILLAOY MALIK QIZI
Hududiy sanoat diversifikatsiyasining korxonalar raqobatbardoshligiga ta'sirini baholash…………………………………………………………………………………………..292
YANGIBOYEV DILSHOD G'ULOMOVICH, O'RINOV SHERALI RAUFOVICH
Lalmi yerlarda oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirishda soliq siyosatini takomillashtirish..297

YO‘LDOSHEV SHUXRATMIRZA TURSUNBOY O‘G‘LI
Maishiy xizmatlar bozori infratuzilmasi iqtisodiy mexanizmlarini rivojlantirish..303
SIROJIDDIN ESHMATOV
Value chain concept and its theoretical foundations: a literature review............311
QODIRQULOV XUMOYUN MIRZO VOXID O‘G‘LI
Mintaqaviy xususiyatlar asosida hududlarga investitsiyalarni jalb qilish...........327
BAYMIRZAEV DILMUROD NEMATOVICH
Agrar korxonalar xo‘jalik faoliyatida risklarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish...333
MADIYEV SHAXZOD SHODMON O‘G‘LI
Fermer xo‘jaliklari texnik salohiyatining bug‘doy hosiliga ta’sirini strukturaviy tenglamalar modeli (SEM) yordamida iqtisodiy baholash (Jizzax viloyati misolida)...344
AXMEDOVA MAXLIYO SAMADOVNA
Mintaqaning iqtisodiy o‘sishida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish yo‘llari (Xorazm viloyati misolida)..357
JAVLIYEV NURIDDIN BEKTEMIR O‘G‘LI
O‘zbekistonda davlat ijtimoiy sug‘urta tizimini joriy qilish istiqbollari..............365
ABDULLAYEVA GULYOR MURODJONOVNA
Oziq-ovqat sanoati tarmoqlari va ularning tarkibi tahlili.......................................372
OXUNOVA OYGUL USMONJON QIZI, MAXPIRALIYEV MIRSAID MIRZOHID O‘G‘LI
Yashil iqtisodiyotga transformatsiya: O‘zbekiston tajribasi va global qiyosiy tahlili...378
ISHANKULOVA FARANGIS AZAMOVNA
Oliy ta’lim tashkilotlarida professor-o‘qituvchilar qoniqishini baholashning I-S modeli...389
URMANBEKOVA IRODA FARXODOVNA, HOJIKULOVA FERUZA DONA KIZI
Assessment of the economic efficiency of investment projects in industrial enterprises..395
ISOQOV ZAFARJON ZOKIRJONOVICH
Mahalliy budjet soliqli daromadlari bazasini kengaytirish masalalari....................408
ZAFAR ABDIVAKHOBOVICH KODIROV
Accounting for human capital impairment and return on investment: a comparative audit of sovereign developmental projects in Uzbekistan...........415

XAMIDOV JAVOXIR SHAVKAT O‘G‘LI
Buxgalteriya ma’lumotlari asosida audit natijalarini diagnostik tahlil qilishning nazariy-metodologik asoslari....428
AYUBOV ILYOS ILXOMOVICH
Turizm sohasini rivojlantirishda innovatsion jarayonlardan foydalanishning nazariy metologik jarayonlari....434
BEGLAYEV UCHQUN XURRAMOVICH
Baliq mahsulotlarini ishlab chiqarishda ilg‘or texnologiyalardan foydalanishning iqtisodiy samarasi....440
BEKJANOV DILMURAD YO‘LDASHOVICH
Qishloq xo‘jaligi oziq-ovqat ta’minot zanjirida ishlab chiqarish omillari elastikligini ekonometrik baholash....451
KINJAYEV KATTAKUL NURMATOVICH
Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari: riskka mos daromadlilik yondashuvi....457
QODIROV HASAN DO‘STQOBILOVICH
Davlat miloyasini boshqarish samaradorligini oshirishda budjet-soliq siyosati instrumentlaridan foydalanish mexanizmlari....462
JAHONGIR NURULLOYEVICH JURAYEV
G‘aznachilik tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etishining yangi yo‘nalishlari....467
MARKSOV ABROR XURMATBEK O‘G‘LI
Xorazm viloyatida investitsiyaviy diversifikatsiya mexanizmlarini takomillashtirish masalalari....474
IGAMOVA SHAXINYA ZIKRILLOEVNA
Qo‘shilgan qiymat zanjiri asosida qurilish materiallari sanoati klasterlarini rivojlantirishning iqtisodiy samarasi....480
TOSHBOYEV ABDURAIM JABBOROVICH, TOJIEV ABDULAZIZ RASULJON O‘G‘LI
Qishloq xo‘jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etish samaradorligi....488
JUNAYDULLAEV MELS ASLIDDIN O‘G‘LI
Individual sportchilarni tayyorlash tizimi boshqaruvida foydalanilayotgan raqamli ta’lim texnologiyalari tahlili....494
BOZOROVA NARGIZA TOLIBJONOVNA
Hududiy sanoat zonalarining investitsion jozibadorligini kompleks baholash modeli (Buxoro viloyati misolida)....500

ЭРГАШЕВ ГАЙРАТ УРОЛОВИЧ
Методологические основы интегральной оценки организационно-экономической устойчивости развития сельского хозяйства (на примере районов Кашкадарьинской области)……………………………………………………507
RAXIMOVA LOLAXON AVAZ QIZI
Ta’lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda xorijiy talabalarni jalb qilishning ahamiyati……………………………………………………………………………………….514
DONIYEV SHAHOB O‘TKIR O‘G‘LI
O‘zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a’zo bo‘lishi: xorijiy investitsiyalar hamda investitsion muhitning o‘zgarishi……………………………………………….521
XOJIYEV MA'MURJON MUXSINJON O‘G‘LI
Milliy iqtisodiyotda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy asoslari……………………………………………………………………………………………526
RAXIMOVA SHAXNOZA XAMZAYEVNA
Suv tanqisligi sharoitida shahar yashil makonlarini barqaror boshqarish: innovatsion yondashuvlar va kompleks baholash…………………………………….534
KOSHANOV ABDIMURAT AZAT ULI
Xufiyona iqtisodiyotni moliyaviy mexanizmlar orqali legallashtirishning samarali yo‘llari……………………………………………………………………………………………541
ERGASHEVA DILOBARXON ULUG‘BEK QIZI
Turizm rivojlanishining hududiy iqtisodiyotga ta’sirining nazariy asoslari.........550
ИГАМОВА ШАХИНЯ
Инновационное развитие предприятий промышленности строительных материалов в Узбекистане: отраслевые особенности, статистическая динамика и направления повышения эффективности......................................555
SODIQOVA NIGORA TURAYEVNA
Hududlar iqtisodiyotini rivojlantirishda yengil sanoat tarmog‘ining imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo‘llari (Buxoro viloyati misolida).........565
ODILOV JAHONGIR OBIDJON O‘G‘LI
Qishloq xo‘jaligini raqamlashtirishda xorij tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash istiqbollari..571
UMAROVA HULKAR UMIDULLAYEVNA
Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish milliy iqtisodiy o‘sish omili sifatida………………579
SHOYMARDONOV ORZIQUL JO‘RA O‘G‘LI
Bank xizmatlarini ekotizimga birlashtirish yo‘llari…………………………………….586

SIROJITDINOV BEKZOD ANVAROVICH
Tijorat banklarida islomiy moliya instrumentlarini joriy etish va ularning mexanizmlarini takomillashtirish masalalari..594
НАИМОВ ШОХРУХ ШАРОФИДДИНОВИЧ
Методические подходы к оценке эффективности управления государственными финансами…………………………………………………………….....605
XAITBAYEVA DILOBAR ZAXIDOVNA
Iqtisodiyotga investitsiyalar jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish (Maxsus iqtisodiy zonalar misolida)………………………………………………………………..…626
MURTOZAYEVA DILNOZA BOBONIYOZ QIZI
Oziq-ovqat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini takomillashtirish: iqtisodiy tahlil va analitik yondashuvlar…………………………………………………......636
DURDONA KHOLIKOVA BUNYODJON KIZI
Accounting and analytical support of educational services in non-state higher education institutions of Uzbekistan………………………………………………………….643
INOBATOV ABROR BOSHLAROVICH
Tadbirkorlik faoliyatini tijorat banklari tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvvatlash masalalari…………………………………………………………………………………….....648
XAYDAROVA SHOIRA NISHANBAYEVNA
Qishloq xo‘jaligi sohasida ishlab chiqarish xarajatlarini boshqarish tizimini shakllantirish, rivojlantirish va xarajatlarni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqish…………………………………………………………………………………………......657
SAYFULLAYEVA MAXSUMA JUMADILLO QIZI, UMIRZOQOV O‘RALBEK YORQUL O‘G‘LI, MAMATQOBILOV SHERALI NORMO‘MINOVICH
Meva-sabzavot eksportining iqtisodiy samaradorligi va oziq-ovqat xavfsizligiga ta’siri………………………………………………………………………………………….665
ИНОБАТОВ АБРОР БОШЛАРОВИЧ, КИЛИЧЕВА ФАРИДА БЕШИМОВНА
Финансовые технологии (Fintech) как фактор структурной трансформации банковской системы: современные вызовы, риски и перспективы развития…………………………………………………………………………………...…670
BAKHTIYOR MATKARIMOV
Taking into account the educational factor in the economic development of the region (on the example of Central Asia)……………………………………………….…681
SAYFULLAYEVA MAXSUMA JUMADILLO QIZI, MAMATQOBILOV SHERALI NORMO‘MINOVICH
Oziq-ovqat xavfsizligida ishlab chiqarish samaradorligi……………………………....687

DEXKANOVA SHAXLOXON SAGDIYEVNA
Sabzavotchilik tarmog'ining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni va ularda daromadlar shakllanishining nazariy asoslari……………………………………693
TADJIYEV ABDUSAME ABDUHAMIDOVICH
Qishloq xo'jaligida fermerlarning vaqt afzalliklari: kvazi-giperbolik yondashuv……………………………………………………………………………………703
BOLTAYEV NAZARBEK NARZULLAYEVICH, BAXRIDDINOV ASROR RAXMATOVICH
Agrosanoat majmuasida intellektual mulkdan foydalanish tizimini rivojlantirish…………………………………………………………………………………708
QUDIRATOV ERALI SHERALI O'G'LI
Yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilishda tashkiliy-institutsional o'zgarishlar tahlili…………………………………………………………715
QODIROV JASURBEK SHAROFITDINOVICH
Temir yo'l transporti DXSH loyihalarida alohida hisob siyosati: O'zbekiston empirik tadqiqoti……………………………………………………………………………726
TOHIROVA FIRUZABONU UMIDJON QIZI
Abdurauf Fitratning tadbirkorlik, hunarmandchilik va xususiy mulk haqidagi g'oyalari hamda ularning kichik biznesni rivojlantirishdagi o'rni……………………739
BERDIMURATOV KUANISHBAY GENJEBAEVICH
O'zbekistonda asalarichilik mahsulotlarining ishlab chiqarilishi va eksport salohiyati: iqtisodiy va sog'liqni saqlash aspektlari……………………………………746
SHODIYEV MURODJON BAKIROVICH
Asalarichilik tarmog'ida hosildorlikka ta'sir etuvchi omillar va ularni modellashtirish……………………………………………………………………………752

QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

XUDAYQULOV JONIBEK BOZAROVICH, ALISHEROV XASAN ALISHER O'G'LI
Dunyo mamlakatlari va O'zbekistonda sholi uchun maqbul o'tmishdosh ekin turlari…………………………………………………………………………………………760
DJUMAYEV SHUKUR BABAKULOVICH, OCHILDIYEV NAJMIDDIN NARBAYEVICH, DJUMAYEV SANJAR SHUKUROVICH, BOZOROVA DILYAYRA O'TKIROVNA
G'o'zaning yangi tizmalari tolasi texnologik ko'rsatkichlari: afzalliklari va kamchiliklari………………………………………………………………………………765

TADJIEV MARDONKUL, DJURAEV BAYNIYAZ CHORIEVICH, BEGIMQULOV BEKZOD O‘ROLOVICH, DJURAEV JONIBEK BAYNIYAZOVICH
Kuzgi bug‘doy va takroriy ekinlarning o‘sishi, rivojlanishi va hosildorligi……..774

MAXMUDOVA SHAXNOZA ABDUFATTAXOVNA, OXUNOVA SURAYYO XUSANBOY QIZI
Moshda qandalalar va ularni miqdorini boshqarishda kimyoviy vositalarni qo‘llash samaradorligi…………………………………………………………………………………779

MALIKOV AZIM NE’MATOVICH, PARMONOVA ADIBA DAVLAT QIZI, EVATOV G‘IYOSJON HAMZA O‘G‘LI
O‘g‘itlash miqdorlarini uzumning Xindogni va Muskat vengerskiy navlari hosilli novdalarining rivojlanishiga ta’siri……………………………………………………….....785

TADJIEV MARDONQUL, BEGIMQULOV BEKZOD O‘ROLOVICH, KURBANOVA GUBAXOR ABDUSATTAROVNA, DJURAEV JONIBEK BAYNIYAZOVICH
Yangi istiqbolli ingichka tolali g‘o‘za navlari va genofond namunalarining qimmatli xo‘jalik belgilari hamda abiotik omillarga bardoshliligi…………………..….789

AXMEDOVA MASHXURA AZAD QIZI
Xorazm viloyatida dehqonchilik tarmoqlarininng hududiy ixtisoslashuvi………794

BOLTAYEV BOTIR SAFAROVICH, SALOHIDDINOVA RUHSHONA NASRIDDIN QIZI
Termitlardan ehtiyot bo‘ling…………………………………………………………..….800

OCHILDIYEV NAJMIDDIN NARBAYEVICH, CHORIYEVA YULDUZ PANJIYEVNA, XUSANOV FARXOD XURRAMOVICH, MUSTOFOQULOV ABROR ALISHER O‘G‘LI
Gossypium Hirsutum L. turiga mansub “Itpiti-101” g‘o‘za navining urug‘ ko‘paytirish (0,70 ga) ko‘chatzoridagi nav tozaligi va samaradorlik ko‘rsatkichlari………………………………………………………………………………….....806

SHUKRULLAYEVA MUNISA SHAVKATOVNA
Iqlim o‘zgarishi sharoitida mevali bog‘ zararkunandalarining rivojlanish hususiyatlari…………………………………………………………………………………811

IRGASHEVA NILUFAR RIXSIMOVNA, MAXMUDOV MUROD SHUHRAT O‘G‘LI, QOSIMOVA LOLA HAMID QIZI
Soya ekini zararkunandalarining tabiiy kushandalari tur tarkibi va uchrash darajasi……………………………………………………………………………………….....817

SOLIYEV NEMATJON ERKINJON O‘G‘LI, KARIMOVA GULSEVAR ERKINJON QIZI
+Plumeria rubra o‘simligining ahamiyati va uni ko‘paytirish………………….......823

MENGLIYEV ALI SAYKANOVICH, MAXMUDOV FARHOD BAHODIR O‘G‘LI
Qorason kasalligi……………………………………………………………………………..….828
AZIZOV AKTAM SHARIPOVICH, G‘AFUROV JAHONGIR MAJID O‘G‘LI
Lotoc (Nelumbo Nucifera) o‘simligini xalq xo‘jaligidagi ahamiyati…………………….…835
TADJIEV MARDONQUL, TADJIEV KARIM MARDANAQULOVICH, BEGIMQULOV BEKZOD O‘ROLOVICH
Yangi istiqbolli ingichka tolali g‘o‘za navlari va kolleksiya namunalarining o‘sishi, rivojlanishi hamda garmselga bardoshliligi……………………………………………...…843
KARIMOVA GULSEVAR ERKINJON QIZI
Plumeria rubra o‘simligini vegetativ usullar yordamida ko‘paytirish…………….....848
YULDASHEVA ZULFIYA KAMALOVNA, MAMATDURDIYEV ULUG‘BEK FIRNAFAS O‘G‘LI
Xashaki lavlagining “O‘zbekiston-83” navi bargining ho‘l massasiga ekish sxemasi va biostimulyatorlarning ta’siri…………………………………………………………...….854
TAJIBOYEV G‘OLIBJON G‘ULOMJONOVICH, XAYDAROV RUSTAM GULOMOVICH
Do‘lana (Crataegus spp.) mevasining kimyoviy tarkibi va biofaol moddalarning sog‘liq uchun ahamiyati…………………………………………………………………...….860
SHAMURATOVA GULNAZ MURATBAYEVNA
Tuproq agrokimyoviy xossalariga nanoxitozan nanopreparatining ta’siri……...865
KARIMOVA GULSEVAR ERKINJON QIZI
Manzarali o‘simlik plumeriani namangan iqlim sharoitida ko‘paytirish……..…..870
JONQOBULOVA O‘G‘ILOY BAROT QIZI, ISHMUXAMEDOVA RA’NO CHORIYEVNA
Yeryong‘oqdan har xil retseptdagi pasta tayyorlashda turli ingridiyentlarning ta’siri…………………………………………………………………………………….....875
SHAMSHETOVA AYSULIO‘ MURATBAY QIZI, SHAMURATOVA NAGIMA GENJEMURATOVNA, UTEPBERGENOV ADILBAY REYMBAYEVICH
Himoyalangan joylarda zararkunandalarga qarshi kimyoviy qarshi kurash choralari……………………………………………………………………………………....879
BEKNAYEV ULUG‘BEK ALISHER O‘G‘LI, SADULLAYEVA OYDIN TEMUR QIZI
Yem-xashak o‘simliklari: morfologiyasi, biologik xususiyatlari va chorva mollari mahsuldorligiga ta’siri…………………………………………………………………....883
ABDULLAYEV ZOKIR IKROMJONOVICH, ABDURAYIMOVA FOTIMA QAHRAMON QIZI
Atirgul (Rosa SPP.) g‘unchalarini qayta ishlash asosida konservalangan mahsulotlar ishlab chiqarish texnologiyasining ilmiy asoslari……………………......888

XAYITBOYEV BAHODIR TOIROVICH, AKBARALIYEV ISLOMBEK RAXIMBERDIYEVICH
Gilos uchun istiqbolli payvandtaglarning fenologik fazalarini o‘tish dinamikasi……………………………………………………………………………………….893
TURAKULOV UMID XAYITOVICH, MANSUROV XUSNIDDIN GABTRASHITOVICH, JUMAEV URAL KULMAMATOVICH, TURAKULOV XAYIT TEMIROVICH
Surxondaryo sharoitida shaftoli (Prunus persica L.) kolleksiya namunalarining fenologik xususiyatlari va hosildorligi...897
ISHANKULOVA GAVXAR NORKULOVNA, TURSUNOV MUHRIDDIN NE’MATHON O‘G‘LI
Tariq ekinini yetishtirishning ahamiyati va agro tadbirlarning hosildorlikka bog‘liq jihatlari…………………………………………………………………………………903
NAMOZOV IXTIYOR CHORIYEVICH, OTAXONOVA LOBAR JONIBEK QIZI
Malinaning introduksiya qilingan navlari mevasining sifat ko‘rsatkichlari……...911
XIKMATULLAYEV AZIZBEK FARXOD O‘G‘LI, MAHMUDOVA FERUZA SHUHRATJON QIZI
O‘zbekistonda akvakulturaning rivojlanish istiqbollari…………………………..…..916
BOYNAZAROV ODIL SHAROFOVICH, KARIMOV XAITOLI XURSANOVICH, URADOV SHOXRUX SHAPOATOVICH
Surxondaryo viloyatining och tusli bo‘z tuproqlarda ingichka tolali ST-1651 g‘o‘za navining maqbul suv-oziqa me’yorlarining hosildorlika ta’siri……………………....924
FAYZIEV JAMOLIDDIN NASIROVICH, QURBONOVA SARVINOZ ANVAR QIZI
Uzumning mahalliy xo‘raki navlarida uzum boshi va g‘ujumining mexanik tarkibi……………………………………………………………………………………..….929
AXTAMOV MIRJALOL AXTAM O‘G‘LI
Sholida qimmatli-xo‘jalik belgilarining o‘zaro korrelyatsion bog‘liqligi……..…..933
MUHAMMADOV YULDOSHBEK AKMAL O‘G‘LI, MAMANAZAROV SHAROFIDDIN IMOMQULOVICH
MAS texnologiyasi asosida yaratilgan “Ravnaq-1” g‘o‘za navi sinov namunalarining ayrim qimmatli xo‘jalik belgilari tahlili……………………………..…..937

UOʻK: 33+633.2

YAYLOV YERLARIDAN FOYDALANISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA TASHKILIY-INSTITUTSIONAL OʻZGARISHLAR TAHLILI

QUDIRATOV ERALI SHERALI OʻGʻLI
Oziq-ovqat va qishloq xoʻjaligi sohasida strategik rivojlanish va tadqiqotlar xalqaro markazi tadqiqotchisi
E-mail: qudiratoverali@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada Oʻzbekiston Respublikasida yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilish jarayonida amalga oshirilayotgan tashkiliy-institutsional oʻzgarishlar tahlil qilingan. Yaylov resurslarining hududiy taqsimlanishi, tabiiy-iqlim sharoitlari va iqtisodiy samaradorlik koʻrsatkichlari oʻrganilgan. Shuningdek, mavjud muammolar aniqlanib, yaylovlardan samarali foydalanishni takomillashtirish boʻyicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.
Kalit soʻzlar: yaylov yerlar, modernizatsiya, institutsional oʻzgarishlar, iqtisodiy samaradorlik, yer resurslari, monitoring.

Аннотация. В данной статье анализируются организационно-институциональные изменения в системе модернизации использования пастбищных земель в Республике Узбекистан. Изучены территориальное распределение пастбищ, природно-климатические условия и показатели экономической эффективности. Также выявлены существующие проблемы и разработаны научно обоснованные предложения по повышению эффективности использования пастбищных ресурсов.
Ключевые слова: пастбищные земли, модернизация, институциональные изменения, экономическая эффективность, земельные ресурсы, мониторинг.

Abstract. This article analyzes organizational and institutional changes in the modernization of pasture land use in the Republic of Uzbekistan. The territorial distribution of pastures, natural and climatic conditions, and economic efficiency indicators are studied. Scientifically grounded recommendations are developed to improve the efficiency of pasture resource management.
Keywords: pasture lands, modernization, institutional changes, economic efficiency, land resources, monitoring.

KIRISH

Qishloq xoʻjaligida resurslardan samarali foydalanish masalasi global miqyosda dolzarb boʻlib borayotgan bir sharoitda, yaylov yerlarining iqtisodiy va ekologik ahamiyati keskin ortmoqda. Oʻzbekiston sharoitida yaylovlar chorvachilik tarmogʻining asosiy yem-xashak bazasini tashkil etgan holda, ularning barqaror holatini taʼminlash mamlakat oziq-ovqat xavfsizligining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Amaliyot shuni koʻrsatadiki, uzoq yillar davomida shakllangan anʼanaviy boshqaruv tizimi yaylov resurslaridan foydalanishda zamonaviy talablarni toʻliq qondira olmayapti. Xususan, resurslardan foydalanishda hududiy differensial yondashuvning yetishmasligi, chorva yuklamasining ilmiy meʼyorlarga mos

ravishda tartibga solinmaganligi hamda monitoring mexanizmlarining sustligi natijasida yaylovlarning degradatsiya darajasi ortib bormoqda.

Bundan tashqari, institutsional muhitning yetarlicha rivojlanmaganligi, ya’ni boshqaruv subyektlari o‘rtasidagi vakolatlarning aniq chegaralanmaganligi va hamkorlik mexanizmlarining sustligi tizim samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilishni tashkiliy-institutsional o‘zgarishlar prizmasida o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan zarur hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Yaylov yerlaridan samarali foydalanish va ularni boshqarish tizimini modernizatsiya qilish masalalari agrar iqtisodiyotda dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu yo‘nalishda olib borilgan tadqiqotlar yaylov resurslarining iqtisodiy, ekologik va institutsional jihatlarini kompleks o‘rganishga qaratilgan.

Respublikamiz agrar iqtisodchi olimlari tomonidan yer va yaylov resurslaridan oqilona foydalanish, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha muhim ilmiy izlanishlar amalga oshirilgan. Jumladan, S.S.G‘ulomov, N.S.Xushmatov va U.P.Umurzakov ishlarida agrar resurslarni boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari va institutsional asoslari yoritilgan.

Yaylov xo‘jaligi yo‘nalishida Sh.K. Narbaev va M.M. Yaxyayev tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda yaylovlardan foydalanish samaradorligini oshirishning iqtisodiy-uslubiy asoslari ishlab chiqilib, resurslardan foydalanishda boshqaruv tizimini takomillashtirish zarurligi asoslab berilgan.

Xorijiy adabiyotlarda yaylov resurslarini boshqarish asosan ekologik barqarorlik va iqlim o‘zgarishiga moslashuv nuqtai nazaridan o‘rganilgan. David M. Stafford-Smith yaylov tizimlarini iqlim o‘zgarishiga moslashtirish bo‘yicha adaptiv boshqaruv modelini taklif etib, GIS va masofaviy monitoring texnologiyalarining ahamiyatini asoslab bergan.

Karl Havstad yaylov ekotizimlarining iqtisodiy qiymatini baholash metodologiyasini ishlab chiqib, ekotizim xizmatlarini iqtisodiy qarorlar tizimiga integratsiya qilish zarurligini ko‘rsatgan.

Jean-François Soussana esa yaylovlarning uglerod balansidagi rolini o‘rganib, ularning iqlim siyosatidagi strategik ahamiyatini ilmiy asoslab bergan.

Markaziy Osiyo mamlakatlari tajribasida yaylovlardan foydalanish ko‘proq institutsional va hududiy yondashuvlar asosida rivojlanmoqda. Mukhtarbay Abdiev yaylovlarni rotatsion tizim asosida boshqarish orqali resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini ko‘rsatgan [6]. Ainura Toktomambetova esa jamoaviy yaylov boshqaruvi modelini ishlab chiqib, mahalliy foydalanuvchilar ishtirokini kuchaytirish orqali institutsional barqarorlikni ta’minlash mumkinligini asoslab bergan.

Shuningdek, Z. Nazarova tomonidan ishlab chiqilgan matematik-iqtisodiy model yaylov resurslarini raqamli nazorat qilish orqali samaradorlikni oshirish imkonini koʻrsatadi. B. Mamatqulov esa biomelioratsiya usullari orqali yaylov degradatsiyasini kamaytirish va ekologik barqarorlikni taʼminlash mumkinligini ilmiy asoslab bergan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, yaylov yerlaridan foydalanish muammolari iqtisodiy, ekologik va institutsional omillar bilan chambarchas bogʻliqdir. Biroq mavjud tadqiqotlarda yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilish jarayonidagi tashkiliy-institutsional oʻzgarishlarning yaxlit tizimli tahlili yetarli darajada yoritilmagan. Shu bois mazkur tadqiqot aynan ushbu ilmiy boʻshliqni toʻldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda yaylov yerlaridan foydalanish tizimini modernizatsiya qilish jarayonida yuz berayotgan tashkiliy-institutsional oʻzgarishlarni kompleks tahlil qilish maqsadida tizimli, institutsional va qiyosiy yondashuvlar qoʻllanildi. Tadqiqot davomida iqtisodiy-statistik tahlil usuli orqali yaylov resurslaridan foydalanish koʻrsatkichlarining dinamikasi oʻrganildi, normativ-huquqiy hujjatlar tahlili orqali esa mavjud boshqaruv mexanizmlarining institutsional asoslari baholandi. Shuningdek, xorijiy tajribalar bilan qiyoslash usuli asosida yaylovlarni boshqarishning ilgʻor amaliyotlari tahlil qilinib, natijalar mantiqiy umumlashtirish orqali ilmiy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oʻzbekistonning iqlim sharoitining keskin kontinental ekanligi janubiy hududlarning qurgʻoqchil hududda joylashganligi bir qator muammolarning kelib chiqishiga sabab boʻlmoqda. Bugungi kunda qishloq xoʻjaligining chorvachilik tarmogʻi toʻgʻridan toʻgʻri dehqonchilik tarmogʻiga uzviy bogʻlanganligi oziq-ovqat xavfsizligini taʼminlashda hamda mamlakatning iqtisodiyotida juda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga aholining kundalik isteʼmol xarajatlarining 30 foizini goʻsht, sut va tuxum mahsulotlari tashkil etadi. Bu esa chorva ozuqalarning oʻrni alohida ekanligini koʻrsatib beradi.

Ayni paytda mamlakatimiz va mintaqada aholining chorvachilik mahsulotlariga boʻlgan talabi yildan yilga ortib bormoqda, uning taʼminoti yaʼni ozuqa bazasini yaxshilash yaylov yerlaridan samarali foydalanish masalasini hal etish har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatimiz tomonidan ushbu jabhada erkin bozor mexanizmi shakllantirilgani, koʻplab imtiyozlar hukumatimiz tomonidan taqdim etilgani natijasida yaylov yerlaridan foydalanish imkoniyati yaxshilanib bormoqda.

Yaylov yerlarining 2025 yil holatiga koʻra yaylov va pichanzorlar umumiy maydoni 21100 ming gektarni (umumiy qishloq xoʻjaligi maydonga nisbatan 47 foizini) tashkil etadi. Mamlakatimizdagi yaylovlar togʻ, togʻ-oldi hududlaridagi yer maydoni 21 foiz va choʻl zonalarida 79 foizni tashkil etadi. Oʻzbekistonda

mavjud yaylovlarni saqlash, yaxshilash va innovatsion texnologiyalardan keng koʻlamli foydalangan holda iqtisodiy samaradorligini oshirish bugungi dolzarb masalalardan biri boʻlib kelmoqda. Mamlakatimizning umumiy yer maydonining 47 foizi yaylov yerlari tashkil etadi bir qarashda bu yaxshidek koʻrinishi mumkin lekin aslida yaylovlardan foydalanish tizimida turli xil kamchiliklar sababli, yaylovlarda bioxilma-xillikka juda katta zarar yetkazilmoqda. Yaylovlarda bioxilma-xillikni tiklash uchun kamida 10-15 yil kerak boʻlib, bu albatta uzoq muddat hisoblanadi shu sababli ham yaylov yerlarida foydalanishda innovatsion yechimlar izlash talab etiladi.

1-jadval

Oʻzbekiston Respublikasi yer fondining asosiy yer turlari boʻyicha taqsimlanish dinamikasi (1990–2025 yy., ming ga)

Yer turlari	yillar				2010 y. 2025 y. farqi+,-	2010 y. 2025 y. farqi %
	2000	2010	2020	2025		
1. Ekin yerlar	4 056,6	4073,1	4033,5	4 046,7	-26,4	**-0.7**
shu jumladan, sugʻoriladigani	3 313,6	3315,9	3259,9	3 278,4	-37,5	**-1.1**
2. Koʻp yillik daraxtzorlar	352,9	347,	403,8	455,1	+108,1	**31.1**
shu jumladan, sugʻoriladigani	339,7	333,7	380,5	410,6	+76,9	**23**
3. Boʻz yerlar	80,7	82,7	83,7	83,6	+0,9	**1.1**
shu jumladan, sugʻoriladigani	46,5	47,7	48,7	48,4	+0,7	**1.5**
4. Pichanzor va yaylovlar	22 263,4	20776,6	21118	21 264,2	+487,6	**2.3**
shu jumladan, sugʻoriladigani	44,1	43,0	42,9	42,0	-1,0	**-2.3**
5. Qishloq xoʻjalik yer turlari jami	26 753,6	25280	25639	25 849,6	+569,6	**2.3**
shu jumladan, sugʻoriladigani	3 743,9	3740,3	3732	3 779,5	+39,2	**1.1**
6. Tomorqa yerlar	642,9	692,7	726	741,5	+48,8	**7**
shu jumladan, sugʻoriladigani	481,9	516,3	537,9	545,3	+29,0	**5.6**
7. Oʻrmonzorlar va butazorlar	1 511,9	3312,0	3588,9	4 760,6	+1 448,6	**43.7**
shu jumladan, sugʻoriladigani	44,6	52,4	52,9	54,1	-1,7	**-3.24**
8. Bogʻdorchilik va sabzavotchilik uyushmalarining yerlari	8,5	7,6	7,2	7,2	-0,4	**-5.3**
shu jumladan, sugʻoriladigani	7,2	6,7	6,2	6,2	-0,5	**-7.5**
9. Meliorativ qurilish holatidagi yerlar	79,3	74,1	68,9	68,1	-6,0	**-8**
10. Boshqa yerlar	15 414,1	15043,9	14862,4	13 465,3	-1 578,6	**-10**
Jami yerlar	**44 410,3**	**44410.3**	**44892,4**	**44 892,3**	+482,0	**1.1**
shu jumladan, sugʻoriladigani	**4 277,6**	**4315.7**	**4329**	**4 385,1**	+69,4	**1.6**

Manba: yer fondi maʼlumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

1-jadval koʻrsatkichlaridagini maʼlumotlar asosida 2000–2025-yillarda Oʻzbekiston yer fondi tarkibi tizimli va funksional transformatsiyalar kuzatilganligi koʻrinib turibdi. Yaylov yerlari maydoni 2000–2010-yillarda 22,2 mln gektardan 20,7 mln gektargacha qisqargan boʻlsa, 2010–2025-yillarda 487,6 ming gektarga (2,3%) oʻsgan. Ushbu oʻsish davrida tabiiy tiklanish bilan ifodalanmaydi, balki "Boʻsh yerlar" va "Zaxira yerlari" toifalaridagi maydonlarning yaylov yerlari tarkibiga yer kadastri natijalari asosida yaylov toifasiga qayta tasniflanishi bilan chambarchas bogʻliq. Bu oʻzgarishlar chorvachilik klasterlari va fermer xoʻjaliklar uchun xomashyo bazasini mustahkamlab, yer resurslarini tizimli boshqarishda subyektlar masʼuliyati va hisobdorligini oshiradi.

Oʻrmon va butazorlar maydonining 1,4 mln gektardan 4,7 mln gektargacha (3,3 barobar) ortishi ekologik barqarorlik va yer resurslarini muhofaza qilish jarayonini ustuvorligini koʻrsatadi. Tomorqa xoʻjaligi yerlarining 1,7 barobar kengayishi agrar sohada aholi xoʻjaliklari va yirik bozor subyektlari oʻrtasidagi raqobatni kuchaytirib, manfaatlar oʻrtasidagi iqtisodiy muvozanatni yuzaga chiqaradi. Global iqlim oʻzgarishi davrida yaylovlarning tabiiy mahsuldorligi pasaygan holda maydonlarning ortishi ularning sifat koʻrsatkichlarini ifodalamaydi. Shu sababli kelgusida yaylov yerlaridan foydalanish samaradorligini oshirishda faqat maydon koʻrsatkichlariga yemas yer unumdorligi, chorva yuklamasi va innovatsion tizimlariga asoslangan yangi iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish zarur.

2-jadvaldagi maʼlumotlaridan koʻrishimiz mumkinki, umumiy yer fondida asosiy ulush qishloq xoʻjaligiga moʻljallangan yerlarga toʻgʻri keladi. Shunga koʻra, yaylov va boshqa qishloq xoʻjaligi yerlari agrar tarmoq barqarorligini taʼminlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Hududlar kesimida tahlil qilinganda, qishloq xoʻjaligiga moʻljallangan yer maydonlari boʻyicha eng katta ulush Navoiy viloyati (6 548,7 ming ga) hissasiga toʻgʻri keladi. Bu holat viloyat hududining kattaligi, choʻl va yarim choʻl zonalarida joylashgan yaylov maydonlarining ulushi yuqoriligi bilan taʼkidlandi. Shuningdek, Qoraqalpogʻiston Respublikasi (4 303,5 ming ga) va Buxoro viloyati (2 352,7 ming ga) ham yuqori ulushga ega boʻlib, bu hududlarda chorvachilik tarmogʻi ustuvor ekanligini koʻrsatadi.

Oʻrmon fondi yerlari boʻyicha ham yetakchilik Navoiy viloyati (1 591,9 ming ga) va Qoraqalpogʻiston Respublikasi (624,9 ming ga) hissasiga toʻgʻri keladi. Bu yerlar asosan muhofaza va ekologik barqarorlikni taʼminlash vazifasini bajaradi. Tabiatni muhofaza qilish yerlari boʻyicha ham yuqori koʻrsatkichlar Navoiy viloyati (739,2 ming ga) va Qoraqalpogʻiston Respublikasi (198,9 ming ga) da kuzatiladi, jjarayonda shu hududlarda alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlar mavjudligini anglatadi.

Zaxira yerlari nisbatan kam ulushni tashkil etgan boʻlsa-da, Surxondaryo viloyati (44,5 ming ga) va Qoraqalpogʻiston Respublikasi (132,8 ming ga) da qolganlariga nisbatan yuqori koʻrsatkich qayd etilgan. Ushbu yerlarni kelgusida

investitsion loyihalar yoki qishloq xoʻjaligi aylanmasiga kiritish imkoniyatiga ega resurs sifatida qaralishi mumkin.

2-jadval

Respublika yaylov yerlarining taqsimlanishi (2025-yil 1-yanvar holati ming ga)

T/r	Hududlar nomi	Zaxira yerlari	Oʻrmon fondi yerlari	Tabiatni muhofaza qilish	Aholi punktlari ning yerlari	Qishloq xoʻjaligiga moʻljallangan yer maydonlari
1	Qoraqalpogʻiston Respublikasi	132,8	624,9	198,9	1,5	4 303,50
2	Andijon	1	4,5			15,5
3	Buxoro		148,1	7,4		2 352,70
4	Jizzax	0,4	114,3	20,3	0,4	557,9
5	Qashqadaryo	0,4	132,7	31,3	0,2	1 230,90
6	Navoiy	1,3	1 591,90	739,2	4,2	6 548,70
7	Namangan		102			43
8	Samarqand	2,7	31,8		0,9	703,1
9	Surxondaryo	44,5	66,3	3,6		693
10	Sirdaryo		1,4	0,1		18,3
11	Toshkent	1,8	220,2	22,3	1,3	191,3
12	Fargʻona	2,7	0,4			5,6
13	Xorazm		50,9	16,7		41,4
14	Toshkent sh					
Jami		**187,6**	**3 089,40**	**1039,8**	**8,5**	**16 704,90**
Umumiy yaylov yerlariga nisbatan %		**0.1%**	**15 %**	**5 %**	**0.03%**	**76 %**

Manba: yer fondi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Aholi punktlari yerlari ulushi juda past boʻlib, umumiy yer fondida sezilarli ta’sir koʻrsatmaydi. Bu holat yaylov yerlarining asosan qishloq xoʻjaligi va tabiiy resurslar sifatida foydalanilayotganligini koʻrsatadi.

2025 yil holatini tahlil qilinganda respublika yaylov va qishloq xoʻjaligi yerlari tarkibida hududiy nomutanosiblik mavjud boʻlib, asosiy yer resurslari choʻl va yarim choʻl hududlarida joylashgan. Bu esa chorvachilikni rivojlantirish, yaylovlarning degradatsiyasini oldini olish, innovatsion agrotexnologiyalarni joriy etish va yer resurslaridan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirishni talab etadi.

3-jadval ma’lumotlaridan koʻrinadiki, 2005–2025 yillar oraligʻida respublika boʻyicha yaylov maydonlarining umumiy hajmi 21 114 mln gektardan 21 264 mln gektargacha kengaygan. Ushbu 164 ming gektarlik oʻsish surati hududlar kesimida noproporsional taqsimlangan boʻlib, asosiy miqdoriy koʻrsatkichlar yirik choʻl-yaylov mintaqalari hisoblangan Qoraqalpogʻiston Respublikasi (+774,2 ming yoki 1.7 % ga) va Navoiy viloyati (+596,7 ming yoki 1.3% ga) hissasiga toʻgʻri keladi. Tahlilli jarayonlar shuni koʻrsatadiki, 2020–2025 yillar

oralig'ida respublika miqyosida yaylovlarning 248 ming gektarga ortishi yer kadastrini raqamlashtirish va ilgari hisobga olinmagan zaxira erlarini yaylov toifasiga o'tkazish (inventarizatsiya) natijasidir. Ushbu jarayon chorvachilik klasterlari uchun erdan foydalanishning institutsional asoslarini yaratgan bo'lsa-da, maydonlar kengayishining asosiy qismi intensiv sug'oriladigan zonalardan tashqarida yuz berganligini kuzatish mumkin.

3-jadval

Respublika yaylov maydonlarining yillar bo'yicha hududiy ko'rsatkichlari (ming ga)

T/r	Hududlar nomi	Yillar					2020 y. 2025 y. farqi (+/-)	2020 y. 2025 y. farqi (%)
		2005	2010	2015	2020	2025		
1	Qoraqalpog'iston Respublikasi	4640,7	4697,5	5275,1	5175,6	5267,9	92,3	1.7
2	Andijon	21,2	21,3	21,3	21,1	19,8	-1,3	-6
3	Buxoro	2674,1	2597,2	2543,2	2558,1	2561,9	3,8	0.1
4	Jizzax	730,9	743,4	757,8	726,7	796,2	69,5	10
5	Qashqadaryo	1466,7	1457,2	1415,3	1406,8	1402,9	-3,9	-0.3
6	Navoiy	9137,5	8764,2	8745,6	8762,3	8876,3	114	1.3
7	Namangan	153,1	152,6	152,4	150,8	159,8	9	6
8	Samarqand	795,7	793,9	793,8	797,1	790,1	-7	-0.1
9	Surxondaryo	861,7	861,3	830,9	826,5	809,5	-17	-2
10	Sirdaryo	23,6	22,3	20,5	20,5	19,9	-0,6	-3
11	Toshkent	421,6	425,5	436,1	437,6	441,3	3,7	0.8
12	Farg'ona	24,5	23,5	23,5	23,4	9,5	-13,9	-59
13	Xorazm	162,8	110,1	110,1	109,3	109,1	-0,2	-0.2
Jami		**21114**	**20670**	**21125,6**	**21016**	**21264**	**248**	**1.2**

Manba: yer fondi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Tahlil natijalariga ko'ra, sanoat zonalari va aholi punktlari tig'iz joylashgan hamda intensiv dehqonchilik rivojlangan hududlarda (Andijon, Farg'ona, Sirdaryo) yaylov maydonlarining muntazam qisqarib borish tendensiyasi mavjud.

Respublikamizda yaylov resurslaridan foydalanishni tartibga solishning huquqiy-iqtisodiy mexanizmlari O'zbekiston Respublikasining "Yaylov to'g'risida"gi Qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-24-son va PF-15-sonli Farmonlari bilan belgilangan strategik yo'nalishlar asosida tubdan isloh qilinmoqda. Mazkur institutsional o'zgarishlar yaylov xo'jaligini ekstensiv yondashuvdan intensiv boshqaruv modeliga o'tkazishni ko'zda tutsa-da, sohadagi me'yoriy-huquqiy hujjatlarning ijro etilishi mexanizmlarida quyidagi fundamental-iqtisodiy ziddiyatlar va dolzarb muammolar saqlanib qolmoqda:

Birinchidan, yaylov erlariga boʻlgan mulkiy huquqlar va iqtisodiy manfaatdorlikning transformatsiyasi. Strategik hujjatlarda yaylovlarni muhofaza qilish vazifasi ustuvor etib belgilangan boʻlsa-da, amaliyotda yaylovdan foydalanuvchilarning er resursi sifatini yaxshilashga boʻlgan iqtisodiy ragʻbatlantirish tizimi mukammal emas. Er ijara munosabatlarining uzoq muddatli barqarorligi va foydalanuvchining kapital qoʻyilmalarini (rekultivatsiya, urugʻchilik) iqtisodiy himoyalash mexanizmlarining etarli emasligi resurslardan "ayovsiz foydalanish" xavfini keltirib chiqarmoqda.

Ikkinchidan, monitoring tizimida axborot asimmetriyasi va differensial rentaning hisobga olinmasligi. Soʻnggi meʼyoriy hujjatlarda raqamlashtirish va masofadan zondlash orqali nazorat oʻrnatish vazifalari qoʻyilgan. Biroq, yaylovning joriy biologik quvvati bilan unga qoʻyilayotgan iqtisodiy yuklama oʻrtasidagi bogʻliqlikni taʼminlovchi differensial ijara stavkalari mexanizmi ishlab chiqilmagan. Bu holat unumdorligi turlicha boʻlgan yaylov erlariga bir xil iqtisodiy talablar qoʻyilishiga, natijada past mahsuldor erlarda xoʻjalik rentabelligining tushib ketishiga yoki yuqori unumdor yerlarning haddan tashqari yuklama natijasida degradatsiyaga uchrashiga sabab boʻlmoqda.

Uchinchidan, ekologik-iqtisodiy xarajatlarni muammosi. Vazirlar Mahkamasining 126-sonli qarorida degradatsiyaga qarshi kurashish choralari belgilangan boʻlsa-da, yaylov resurslarining qadrsizlanishi natijasida yuzaga keladigan ijtimoiy-iqtisodiy zararlarni baholash va ularni xoʻjalik subyektlarining moliyaviy hisobotlarida aks ettirish metodologiyasi mavjud emas. Yaylovni "tabiiy boylik" tushunchasidan "iqtisodiy aktiv" darajasiga koʻtarish uchun zarur boʻlgan iqtisodiy-matematik modellarning etishmasligi sohada uzoq muddatli investitsion qarorlar qabul qilishni cheklamoqda.

Yuqorida tahlil qilingan meʼyoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarning samarali ijrosi nafaqat maʼmuriy nazoratni, balki har bir gektar yaylov maydonining individual iqtisodiy qiymatidan kelib chiqib boshqariladigan bozor mexanizmlarini joriy etishni taqozo etadi. Bu esa tadqiqotda taklif etilayotgan tabaqalashtirilgan ijara tizimi va raqamli monitoring modelining dolzarbligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Mamlakatimiz qishloq xoʻjaligi sohasida yaylov xoʻjaligini samarali tashkil etish, avvalo, hududlarning tabiiy va iqlim sharoitlarini iqtisodiy jihatdan toʻgʻri baholashni talab qiladi. 4-jadval maʼlumotlariga koʻra, Oʻzbekiston yaylovlari balandlik hududlari boʻyicha keskin farqlanadi, bu esa ularning mahsuldorligi va iqtisodiy qiymatiga bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, respublika yaylovlarining asosiy qismi choʻl hududlariga toʻgʻri keladi (yillik yogʻin miqdori 300 mm gacha). Bu hududlar ekstremal iqlim sharoiti va qisqa vegetatsiya davri bilan xarakterlanadi, shu bois chorvachilikni rivojlantirishda suv inshootlari va qurgʻoqchilikka chidamli oʻsimliklarni madaniylashtirishga yoʻnaltirilgan investitsiyalarning samaradorligini oshirish talab etiladi.

4-jadval

Oʻzbekiston Respublikasi yaylov yerlarining tabiiy-iqlim sharoitlari boʻyicha mintaqaviy tasnifi

T/r	Mintaqalar	Dengiz sathidan balandligi, m	Yillik yogʻin miqdori, mm	Oʻrtacha harorat, °C
1	Choʻl yaylovlari	400–500	300 mmdan kam	+12…+18
2	Adir yaylov yaylovlari	1000–1200	300–400 mm	+10…+15
3	Togʻ yaylovlari	2500–2700	400–500 mm	+5…+10
4	Yaylovlar	2500–2700	500 mmdan ortiq	+2…+6

Manba: Milliy statistika qoʻmitasi maʼlumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Adir va togʻ hududlarida yillik yogʻin miqdori nisbatan yuqori (300–500 mm) va harorat moʻtadil (+5…+15 °C) boʻlib, biomassa toʻplash imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq, yuqori togʻ (javlo) hududlarida past harorat (+2…+6 °C) oʻsimliklarning oʻsish davrini chegaralaydi. Ushbu holat yaylovlardan foydalanishning qatʼiy mavsumiy rejalarini ishlab chiqish zaruratini iqtisodiy jihatdan asoslaydi.

5-jadval

Yaylov mintaqalari boʻyicha ozuqa hosildorligi va yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorlik koʻrsatkichlari

T/r	Yaylov mintaqasi nomi	Maydoni, ming ga	Respublika yaylov fondidagi ulushi	Oʻrtacha hosildor-lik (s/ga, quruq oʻt)	1 shartli bosh chorva uchun er ehtiyoji (ga/bosh)	1 ga erning shartli iqtisodiy qiymati (ming soʻm/yil)
1	Choʻl yaylovlari	17 281,2	81,7%	1,5-2,5	25 – 40	375-625
2	Adir yaylovlari	2 855,5	13,5%	3,0-4,5	14 – 20	750-1 125
3	Togʻ yaylovlari	698,0	3,3%	5,0-10,0	6 – 12	1 250-2 500
4	Yaylovlar	317,3	1,5%	10,0-15,0	4 – 6	2 500-3 750
Jami		21 152,0	100%			

Manba: Milliy statistika qoʻmitasi maʼlumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Jadvaldan koʻrinib turibdiki, Respublika yaylov fondining mintaqalararo taqsimoti uning iqtisodiy foydalanish darajasini belgilab beruvchi asosiy omil hisoblanadi. Tahlillarimiz shuni koʻrsatadiki, yaylovlarning 5-jadval maʼlumotlariga koʻra, jami 21,1 mln gektar yaylov maydonining asosiy qismi, yaʼni 81,7 foizi choʻl mintaqasida joylashgan boʻlib, ularning oʻrtacha hosildorligi (1,5–2,5 s/ga) boshqa mintaqalarga nisbatan eng past koʻrsatkichga ega. Bu holat yaylov oʻtining biologik massasi mintaqalar kesimida keskin farqlanishini, xususan, toʻqay va togʻ yaylovlarida mahsuldorlik choʻl hududlariga qaraganda 6-10 barobar yuqori ekanligini isbotlaydi. Mazkur farq chorvachilik subyektlarining ozuqa bazasini shakllantirishda hududiy omillarni va har bir mintaqaning tabiiy potensialini inobatga olish zarurligini koʻrsatadi. Chorvachilik ilmiy-tadqiqot institutining rasmiy meʼyorlari asosida bir shartli bosh chorva

molining yillik ozuqa ehtiyoji tahlil qilinganda, yaylov sig‘imi va unga bo‘lgan haqiqiy ehtiyoj o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlandi. Hisob-kitoblarga ko‘ra, cho‘l mintaqasida bir bosh qoramolni yil davomida boqish uchun 25–40 gektar yaylov maydoni talab etilsa, mahsuldorligi yuqori bo‘lgan yaylovlarda bu ko‘rsatkich atigi

4–6 gektarni tashkil etmoqda. Bu esa yaylovlardan foydalanishning iqtisodiy yuklamasini belgilashda "shartli bosh/gektar" nisbatini qo‘llash, yaylov degradatsiyasining oldini olish va chorva mollarini oziqlantirish samaradorligini oshirishning fundamental asosi bo‘lib xizmat qiladi.

Har bir mintaqaning hosildorlik darajasi uning shartli iqtisodiy qiymatida o‘z aksini topadi. 1 gektar yaylov erining yillik iqtisodiy salohiyati mintaqaga qarab 375 ming so‘mdan 3,7 mln so‘mgacha o‘zgarishi, yaylovlardan foydalanishda tabaqalashtirilgan iqtisodiy mexanizmlarni qo‘llashni taqozo etadi. Mazkur iqtisodiy qiymat ko‘rsatkichlari yaylov ijarasi stavkalarini optimallashtirish, er solig‘ini adolatli belgilash va xo‘jaliklar rentabelligini oshirish uchun ilmiy asos bo‘ladi. Xulosa qilib aytganda, yaylovning iqtisodiy qiymati uning maydoniga emas, balki undan olinadigan ozuqa birligining bozor bahosidagi ekvivalentiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatmoqdaki, yaylov erlaridan foydalanish samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini ishlab chiqishda «hududiy ixtisoslashuv» tamoyiliga amal qilish lozim. Ya’ni, cho‘l hududlarida resurslarni tejovchi texnologiyalarni, adir va tog‘ hududlarida esa yaylovlarni raqamli monitoring qilish va ijara munosabatlarini takomillashtirish orqali sohaning barqaror iqtisodiy o‘sishiga erishish mumkin.Bugungi kunda mavjud yaylov yerlaridan foydalanish tizimini takomillashtirishda bir qancha asosiy yo‘nalishlarni belgilab olish lozim. Bunda:

istiqbolda yaylov yerlaridan foydalanishda ekologik tizimni (respublika, viloyat, tumanlar kesimida) hamda cho‘l, tog‘ oldi hududlar bo‘yicha to‘liq elektron ma’lumotlar bazasini shakllantirish; respublika, mintaqa, tuman chizma (loyiha)larini ishlab chiqish;

aholini o‘zini o‘zi band qilishi hamda dehqon xo‘jaliklariga doimiy va vaqtincha foydalanish huquqi asosida yaylov yerlarini berish;

yaylov yerlaridan foydalanishda xo‘jalik yuritishning samarali turlarini shakllantirish;

xo‘jalik faoliyatida o‘z-o‘zini moliyalashtirish va o‘z-o‘zini boshqarish;

yaylovlardan foydalanishda ekologik talablarga rioya qilish;

yaylovlarda chorva mollarini boqish tartibini va degradatsiyani bartaraf qilish;

yaylovlardan foydalanishni tizimini zamonaviy boshqaruv tizimiga o‘tkazish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘tkazilgan tahlillar natijasida O‘zbekiston Respublikasi yer fondi tarkibida yaylov yerlarining yillar davomida o‘zgarishi, ularning hududiy taqsimlanishidagi

nomutanosibliklar hamda tabiiy-iqlim sharoitlariga kuchli bogʻliqligi mavjudligi aniqlandi. Yaylov mintaqalari boʻyicha resurslardan foydalanish darajasi hududlar kesimida bir xil emasligi, ayrim mintaqalarda esa yer yuklamasining ortib borishi kuzatilmoqda.

Shuningdek, yaylov mintaqalari boʻyicha ozuqa hosildorligi va iqtisodiy samaradorlik koʻrsatkichlari oʻrtasida bevosita bogʻliqlik mavjudligi aniqlanib, resurslardan foydalanish samaradorligi nafaqat tabiiy sharoitlar, balki boshqaruv va tashkiliy mexanizmlarga ham bogʻliqligi asoslandi. Bu holat yaylovlardan foydalanishda kompleks yondashuv zarurligini koʻrsatadi.

Tadqiqot natijalariga koʻra, yaylov yerlarini boshqarishda mintaqaviy differensial yondashuvni joriy etish, yaylov yuklamasini ilmiy asoslangan normativlar asosida tartibga solish, past hosildor hududlarda yaylovlarni tiklash tadbirlarini kuchaytirish hamda raqamli monitoring tizimlarini keng joriy etish taklif etiladi. Ushbu chora-tadbirlar yaylov resurslaridan samarali foydalanish va ularning barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Yer kodeksi. – Toshkent, 2021.

2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining yaylovlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilishga oid farmon va qarorlari.

3. Gʻulomov S.S., Xushmatov N.S., Umurzakov U.P. Agrar iqtisodiyot. – Toshkent: Fan, 2019.

4. Narbaev Sh.K., Yaxyayev M.M. Yaylov xoʻjaligi iqtisodiyoti. – Toshkent, 2020.

5. Havstad K. Economic valuation of rangeland ecosystem services. – USA, 2015.

6. Stafford-Smith D.M. Adaptive management of rangelands under climate change. – 2018.

7. Soussana J.F. Grassland carbon sequestration and climate policy. – 2017.

8. Abdiev M. Rangeland management and rotational grazing systems in Central Asia. – Kazakhstan, 2020.

9. Toktomambetova A. Community-based pasture management model. – FAO Report, 2019.

10. Z.Kazakova, I.Isrofilova, “Chorvachilik tarmogʻini rivojlantirishda islohotlarning tutgan oʻrni”., Международная научно-практическая конференция. 14-15 окабря. 2021 г.

11. Nazarova Z. Mathematical-economic modeling of pasture efficiency. – 2022.

12. Mamatqulov B. Ecological restoration of degraded pastures. – 2021.

13. Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi ma’lumotlari (1990–2025 yy.).

14. FAO (Food and Agriculture Organization). Rangeland management guidelines. – Rome, 2020.

2026-yil, aprel. №4-son.

Mas’ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar koʻchirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali Oʻzbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari boʻyicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari boʻyicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar roʻyxati”ga kiritilgan.

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan. **Litsenziya raqami:**

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet koʻchasi, 2-uy